

ЩОДО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПОРЯДКУ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ ОСОБИ

Бородавко Андрій Юрійович

здобувач вищої освіти III курсу, факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Федченко Володимир Михайлович

кандидат юридичних наук, професор кафедри кримінального
процесу та стратегічних розслідувань

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Глава 20 КПК України визначає процесуальний порядок провадження слідчих (розшукових) дій. Втім, не містить окрему норму, яка б регламентувала порядок та підстави проведення обшуку особи. Аналіз положень чинного КПК України дозволяє зрозуміти, що обшук особи проводиться у таких випадках: 1) під час затримання особи у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 208 КПК України; 2) під час проведення обшуку житла чи іншого володіння особи у порядку, передбаченому ч. 5 ст. 236 КПК України. Так, у ч. 3 ст. 208 КПК України зазначено, що уповноважена службова особа, слідчий, прокурор може здійснити обшук затриманої особи. При цьому зазначеним суб'єктам потрібно дотримуватись вимог, передбачених у ст. ст. 223 і 236 КПК України [3].

Обшук особи проводиться, якщо є достатні підстави вважати, що вона переховує при собі предмети або документи, що мають значення для кримінального провадження. Обшук проводиться уповноваженою службовою особою тієї самої статі у присутності двох понять. Про обшук та його наслідки вказується у протоколі затримання, який підписується усіма особами, що брали участь у цій процесуальній дії. У протоколі потрібно зазначити мотиви його проведення [3].

Втім, аналіз зазначених норм не дає однозначної відповіді щодо необхідності отримання ухвали слідчого судді на обшук особи у разі її затримання. Проблемним на практиці є те, що ухвала слідчого судді, внаслідок раптовості затримання, не може бути отримана. За таких обставин втратиться оперативність отриманої інформації та практично унеможливиться виконання покладених вимог та обов'язків на правоохоронні органи. Ще одним проблемним питанням є те, що проведенню особистого обшуку, як слідчої розшукової дії, повинно передувати внесення відомостей до ЄРДР. А отже, під час фактичного затримання особи, внаслідок неузгодженості положень КПК України, уповноважена службова особа позбавлена права здійснювати обшук особи.

Другий випадок проведення обшуку особи – під час обшуку житла чи іншого володіння. Під час проведення даної слідчої (розшукової) дії за рішенням слідчого чи прокурора може бути проведено обшук осіб, які перебувають в житлі чи іншому володінні, якщо є достатні підстави вважати, що вони переховують при собі предмети або документи, які мають значення для кримінального провадження (ч. 5 ст. 236 КПК України). Обшук на підставі ухвали слідчого судді повинен проводитися в обсязі, необхідному для досягнення мети обшуку. Обшук особи є складовою обшуку житла чи іншого володіння. Зауважимо, що слідчий суддя уповноважений постановляти лише ухвалу про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння.

Процесуальний порядок розгляду слідчим суддею клопотань про надання дозволу щодо обшуку осіб та постановлення відповідних ухвал, чинний КПК України

не визначає. У зв'язку з чим, результати проведення стороною обвинувачення обшуку осіб, що здійснені на підставі відповідних ухвал слідчих суддів, не можуть бути використані як допустимі докази у кримінальних провадженнях. Разом із тим залишається відкритим питання щодо можливості проведення особистого обшуку особи, якщо вона не затримувалась (ч. 3 ст. 208 КПК України) або не перебувала в житлі чи іншому володінні особи, в якому проводиться обшук (ч. 5 ст. 236 КПК України). Якщо особистий обшук вважати різновидом обшуку, порядок проведення якого передбачений у ст. 234 КПК України, то його мета взагалі нівелюється та втрачає будь-який сенс, адже такий обшук потребує отримання ухвали слідчого судді.

Слід звернути увагу, що згідно з вимогами ч. 3 ст. 62 Конституції України і Рішенням Конституційного Суду від 20.10.2001 № 12-рп/2011, обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, тобто з порушенням конституційних прав і свобод людини та громадянина або встановлених законом порядку, засобів, джерел отримання таких доказів. Визнаватися допустимими й використовуватися як докази в кримінальному провадженні можуть тільки фактичні дані, отримані відповідно до вимог законодавства. Перевірка доказів на їх допустимість є найважливішою гарантією забезпечення прав і свобод людини та громадянина в кримінальному процесі й ухвалення справедливого рішення у провадженні [4]. Отже, відсутність чіткої правової регламентації в КПК України підстав і порядку проведення особистого обшуку свідчить про те, що існує реальна загроза визнання під час судового розгляду отриманих у процесі обшуку відомостей як неналежних і недопустимих доказів. Відсутність чіткої регламентації особистого обшуку призводить до неоднозначного трактування положень КПК України на практиці. Так, наприклад ухвалою Корольовського районного суду м. Житомира від 16.06.2015 року слідчий суддя задовольнив клопотання в якому слідчий просить надати дозвіл на проведення особистого обшуку [1]. Втім вивчення судової практики свідчить і про наявність таких прикладів, коли слідчі судді в аналогічних випадках відмовляють у клопотанні слідчого, прокурора про проведення обшуку. Зокрема, ухвалою Ленінського районного суду м. Миколаєва від 29.02.2016 року слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання слідчого про надання дозволу на проведення особистого обшуку [2].

Проаналізувавши норми КПК України, можна дійти висновку, що особистий обшук має власну специфіку проведення, що потрібно закріпити в окремій статті КПК України, яка б установлювала підстави й порядок проведення цієї слідчої (розшукової) дії. При цьому необхідно відокремити особистий обшук від обшуку житла чи іншого володіння особи та дозволити проводити його до внесення відомостей до ЄРДР, а також без ухвали слідчого судді. Запровадження відповідної норми у чинному КПК України створить належні гарантії отримання допустимих доказів під час здійснення досудового розслідування.

Список використаних джерел:

1. Ухвала Корольовського районного суду м. Житомира від 16.06.2015 р., справа № 296/6557/15-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/51693189>.
2. Ухвала Ленінського районного суду м. Миколаєва від 29.02.2016 р., справа № 489/6611/15-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/56211946>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 № 4651-VI: із змін., станом на 05.08.2018 № 2509-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 28.11.2023).
4. Рішення Конституційного суду України м. Київ від 20.10.2011 р., справа № 1-31/2011. URL: <https://ccu.gov.ua/docs/631>.